

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Petri Leurenii Societatis Jesu, SS. Theologiæ
Doctoris, & SS. Canonum Professoris Vicarius Episcopalis,
Sive Tractatus Quaternarius Per Quæstiones & Responsa
Canonica Deductus**

Leuren, Peter

Coloniae Agrippinae, 1708

654. Qualiter in praxi ab eo alióve Visitatore instituenda visitatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74203)

vigeat regularis observantia (secus est, si in iis vigeat regularis observantia. Fagn. in c. grave. de off. jud. ord. n. 17. & Gallemart. ad c. 8. sess. 21. Trid.) quia tunc ipsa monasteria & eorum commendarii visitari possunt ab Episcopo loci vel viciniore, tanquam sedis Apostolicæ delegato (adeoque adhuc eorum exemptio non violatur; quia auctoritas delegata non violat exemptionem Fagn. in cit. c. tuarum. n. 33.) modò Capitibus sui ordinis non subsint. Fagn. in c. de venerabili. de censib. n. 4. juncto c. eod. in cit. grave. n. 17. juxta Trident. loc. cit. c. 20. sess. 25. de regular. Adeoque jus Ordinariorum visitandi monasteria, ac corrigendi Regulares tantum est habituale, & in defectu & in necessitate, dum nimirum ii, quibus ex officio incumbit visitare & vitia corrigere, id negligunt, vel in speciem solum visitant. in quo casu evigilat & quodammodo reviviscit jus Episcoporum visitandi actualiter, quod alias, dum Abbas alique visitatores suo fungentur officio, tantum est in habitu.

2. Resp. nihilominus secundò. Monasteria in congregationem redacta, siue sint virorum siue mulierum, quibus imminet cura animarum personarum secularium præter eas, quæ sunt de familia illorum monasteriorum, ut dum ecclesia Regularis simul est parochialis, indubitatè ab Episcopo, ejus Vicario & Archidiacono intra ejus Archidiaconatum sita, visitari possunt in iis tantum, quæ curam animarum & sacramentorum administrationem concernunt. Fagn. in c. grave. de off. jud. ord. n. 14. juxta expressum textum Trident. sess. 52. c. 11. de Regular. Et quòd, si ecclesia regularis sit divisa, ut pro una parte serviat regularibus, pro alia parte parochianis secularibus, in tali casu sola illa pars, quæ deseruit parochianis, & parochiam vicem habet, non autem illa, quæ regularibus propria est, ab Episcopo, ejus Vicario, vel Archidiacono visitari poterit Dript. loc. cit. a. 7. Idem est de ecclesiis parochialibus perpetuò unitis & annexis monasteriis Regularium; si enim eas visitare potest Episcopus vi Trident. sess. 7. c. 7. de Reform. idem poterit Archidiaconus. Notandum etiam hic est, quòd habet Gallemart. ad cit. c. 7. sess. 7. Nimirum censuisse, Episcopum posse visitare ecclesias parochiales unitas monasterio Canonico Regularium; tamen si Generalis in eo sedem ordinariam principalem habeat. Item quòd habet Fagn. in cit. c. grave. n. 16. nimirum, quòd licet visitari possint dictæ ecclesiæ unitæ & annexæ monasterio, visitare tamen non possit Episcopus domos ipsarum parochialium, in quibus non vigeat regularis observantia, sed soli parochi Regulares ab ipso approbati habitant, ut alias respondit S. Congregatio.

Questio 653. An, & quomodo Archidiaconus visitare possit ipsos Regulares expositos ad curam in pastoratibus?

R Esp. tamen si superior Regularis Abbas, Prior, Rector, seu quocumque alio nomine vocetur sit ordinarius Judex horum Regularium; adeoque ad solum illum superiorem spectet regularium correctio. Fagn. in c. quanto. de off. ordinar. num. 8. & 14. Quin & in Regularium privilegiis apud Fagn. in c. tuarum de privileg. a num. 18. ex-

preise inhibeat locorum Ordinariis, ne absquæ speciali commissione Sedis Apostolicæ in personas Regularium aliquam excommunicationis, suspensionis & interdicti sententiam specialiter vel generaliter quomodolibet præmulgare præsumant. Quòd privilegium tantum abest, ut sit sublatum per c. volentes. de off. Legar. ut potius in eo fuerit præservatum. Licet etiam ex decreto Tridentini c. 3. sess. 6. Regulares exempti degentes extra claustra, si delinquant, subjiciantur visitationi, correctioni, punitioni Ordinarii non nisi Sedis Apostolicæ delegati. Verum tamen Regulares administrantes parochias, etiam pleno jure subjectas monasteriis, quæ tales subsunt visitationi, correctioni, punitioni Ordinarii, non tanquam exercenti delegatam, sed Ordinariam jurisdictionem, seu visitari possunt non tantum ab Episcopo ejusque Vicario Generali, sed & ab Archidiacono in iis, quæ curam animarum & sacramentorum administrationem concernunt. Proinde si parochus Regularis v. g. copulet alienos parochianos sine dimissoriis, vel suos sine proclamationibus, sit negligens in peragendis divinis, intermitat lectionem Catechetica &c. in Episcopi, ejus Vicarii vel Archidiaconi potestate erit; illum juxta statuta Concilii Trident. & SS. Canonum punire juxta excessus exigentiam. Quin & eundem verbotenus corrigere, si in processu visitationis, aut rumore fundato intellexerit eum scandalosè vivere, esse contentiosum, frequentare tabernas, ebrietati deditum, conversari cum personis suspectis, idque cum comminatione. Quòd nisi emendet, velit eum vel Episcopo, vel ejus superiori denunciare, & amotionem procurare. De ceterò si delictum commiserit non concernens curam animarum, vel Sacramentorum administrationem, nec ab Episcopo aut ejus Vicario, multoque minus ab Archidiacono puniri poterunt; sed in tali casu Archidiaconus delictum referre debet ad Episcopum; qui si sit notorium & probatum, superiori regulari demandare debet ut delinquentem puniat, vel si necessitas aut gravitas postulat à cura eum amoveat, seque de punitione certiotem faciat. Quòd si superior tali mandato non obtemperet, & delinquentem non puniat, & de punitione coram Episcopo non doceat, jam tum in potestate Episcopi erit, ut tanquam Sedis Apostolicæ delegatus defectum superioris suppleat, & delinquentem secundum justitiam puniat. ut Fagnan. in c. tuarum. de privileg. n. 42.

Questio 654. Qualiter in praxi ab Archidiacono (idem est de alio visitatore Synodali, aut ab Episcopo constituto) instituenda visitatio.

R Esp. methodum istam & praxin conformiter magis ad usum harum Germaniarum nostræ partium perspicue satis & bene tradi à R. P. Laurentio Dript. Ordinis S. Benedicti Professo Gladbacensi Episcopi Paderbornensis Vicarii seu Commissarii in Spiritualibus Generali, dum ante annos circiter 29. ibidem Philosophiam docerem, in libello, quem inscripsit *Speculum Archidiaconale. sect. 2. a. 1.* Unde eam hic iisdem ferè Authoris verbis apponere lubuit. Quòd itaque attinet præmittenda isti visitationi.

Archi-

Archidiaconus vel alius visitator Synodalis visitationem instituire intendens, tribus vel quatuor septimanis ante idipsum Archidiaconatus sui Pastoribus intimari curet, expedito mandato poenali ad ipsos eorumque Sacellanos, Vicarios, Custodes, Ludimagistros, templorum & pauperum Provisores, nec non testes Synodales, ut singuli respectivè sua, ecclesiæ & pauperum &c. gravamina: Custodes suppellectilis & ornamentorum ecclesiæ, Ludimagistri puerorum Scholas frequentantium vel frequentare omittentium; testes quoque Synodales specificationem excessuum ab ultima visitatione commissorum & nomine excessillarum, Provisores quoque templorum & pauperum exactum computum reddituum ecclesiæ & pauperum tam perceptorum quam expeditorum, & restantium infra octiduum à die infirmationis per Pedellum synodalem faciendæ expediant, & expedita per dictum Pedellum præsentari curent; idque eo fine, ut gravamina singula ponderari, oportum singulis remedium preparari, & tanto expeditius ipsa visitatio expediti possit. Hujus mandati formulam vide apud eundem *sect. 3.*

2. Catalogum excessuum ad visitationem synodalem & Archidiaconalem spectantium, & à testibus synodalibus denunciandorum ponit sequentem.

1. A catholicos Libros habere domi.
2. diebus festis non audire concionem.
3. diebus festis laborare.
4. diebus festis sub divinis hære in popinis.
5. diebus prohibitis comedere carnes aut alii proponere comedendas.
6. tempore paschali non communicasse.
7. infirmos Sacramentis muniendos non satis maturè denunciaffe Pastori.
8. in templo sub divinis & in processionibus indecenter & scandalosè se gessisse.
9. Infantes intra octo dies non curasse baptizari, aut ab hæreticis.
10. Sponsam & sponsam antequam in facie ecclesiæ copulari cohabitare in eadem domo.
11. sine proclamationibus, sine venia vel coram Prædicantibus aut alienis Pastoribus contraxisse matrimonium.
12. rixari cum Pastoribus, iisque honorem debitum non deferre.
13. pejerare & blasphemare.
14. Venera tractare cum liberis, conjugatis, ecclesiasticis, & impudica verba & cantilenas usurpare.
15. personas peregrinas inhonestas & suspectas in ædibus retinere.
16. committere furta sacrilega.
17. uti remediis superstitiosis in pecoribus & hominibus.

3. Exhibitis gravaminibus, rationibus, excessibus, aliisque, Archidiaconus examinare debet singula, & quomodo gravaminibus obviari, excessus puniri debeant considerare; præ omnibus autem delatis ad se contra alterum querelis non statim fidem adhibere, sed iudicium suum, donec partem accusatam audierit, suspendere. in quo est maximus lapis offensionis & peccati scandali, dum nimirum contra legem divinam naturalem & humanam pars læsa & accusata non citata & audita, à visitatoribus nimia facilitate credendi, & temerariè suspicandi deceptis jam præjudicatur & condemnatur. de quo vicio lege S. Bernard. *lib. 2. de considerat. ad Eugen. Papam. c. 3.*

4. Quod attinet inchoationem visitationis, gravaminibus, rationibus, excessibus diligenter excussis, Archidiaconus ejusve Commissarius, vel alius visitator assumpto secum Notario

pergit ad locum, in quo visitationem inchoare intendit, præmissis nuntio Synodali, qui ejus adventum pridie significet, ac excessitas seu delinquentes à testibus Synodalibus denunciatos ad diem sequentem citari curat. Cùm verò loco jam dicto appropinquaverit, in honorem & reverentiam episcopalis officii, cujus in hac parte vices agit visitator, campanæ omnes pulsantur eoque, donec ad hospitium, in quo durante visitatione commoraturus est, pervenerit. Quòd si fiat tempestivè in dicto loco compareat, mox ex hospitio pergit ad ecclesiam visitandam, & in suppedaneo ante summum altare sibi preparato genuflexus ad tempus aliquod orans adorat prius Venerabile, dum salutat loci Patronos, iisque successum visitationis, ut ad promotionem honoris Dei, & proximorum ædificationem perficiatur, commendat.

5. Quæ autem visitanda occurrunt in triplici sunt differentia. Loca, res, personæ. Loca visitanda sunt 1. ecclesiæ parochiales & filiales. 2. Oratoria. 3. Hospitalia. 4. Cæmeterium. 5. Ofsuarium. 6. Confraternitates. 7. Scholæ. Res visitandæ. SS. Eucharistiæ Sacramentum. SS. Olea cum Chirmate. Fons baptismalis. Reliquiæ. Capellæ. Altaria. Sacraria. Fons aquæ benedictæ. Sepulchra, Sacristia, Cruces, Calices. Patenæ. Corporalia. Purificatoria. Vestimenta sana. Mappæ & tobaleæ. Mantilia. Thuribula. Lampades. Candelabra, Millalia. Antiphonaria. Gradualia. Chorus, organum. Officia. Jus patronatus. Foundationes piæ. Eleemosynæ. Campanæ. Januæ. Personæ visitandæ. Parochus. Sacellanus. Vicarii. Templarii. Provisores pauperum. Thesaurarius seu Custos. Ludimagister & Ludimagistra. Testes Synodales. Obsterrix. Parochiani.

6. Mane factò, cùm Visitatori visum fuerit, per custodem tribus vicibus datur signum ad divina & visitationem. Cùm verò tertium signum inchoatum fuerit, pergit ex hospitio suo ad Ecclesiam, in cuius introitu Pastor eundem expectat, & pulsantibus organis ad summum altare deducit, ubi genuflexus aliquandiu orat, dein ad Sacristiam pergens, si Sacerdos fuerit, ad celebrandum, vel de Spiritu S. (si festum non fuerit) vel si fuerit, cum collecta de eodem, se disponit. Quòd si Sacerdos non fuerit, superpellico se induit, & ante sacrum per Pastorem vel ejus Sacellanum celebrandum curat sibi exponi Venerabile tam in Monstrantia, quam Ciborio, factaque thurificatione & datâ benedictione, vel à se, si Sacerdos sit, vel à celebraturo cum versu *Genitori, &c.* surgit & visitat ipsam Eucharistiæ & inquirat. Primò è quali materia sint Monstrantia & Ciborium. Secundò an sit munda. Tertiò Tabernaculum quale sit, ligneum vel lapideum, an humidum: quo loco situm, an decenter ornatum. Quartò quando Hostiæ ultimò consecratæ, & quoties renoventur. Quintò quis Sacrarii clavem custodiat. Dein thurificato iterum & absque ulteriore benedictione recluso Sacramento, curat sibi sacra olea adferri, quæ si inveniat Sacrario inclusa ad alium locum à se designandum transferri curabit: nihil enim aliud sacratio includi convenit, quam cui adorationis cultus debetur: inspicere etiam debet vasa, an munda, an ultimo

Paschate vetere combusto olea sint renovata. Illis que iterum reclusis, pergit ad Baptisterium, illudque inspicit, an sit mundum, clausum, Vigiliis Paschæ & Pentecostes renovatum, & penes quem sit custodia clavis. Deiu visitare debet SS. Reliquias, si quæ sint; Altaria & capellas, & inquirere an consecrata & inviolata, Si celebretur in portatili, an sit integrum & satis magnum, ut calicem cum hostia capere possit. Imagines, sacrificia, ecclesiæ pavementum, fenestras, suggestum, confessionale, camiterium, ossuarium, & si circa hæc quicquam reparandum, ordinandum vel renovandum inveniatur, id ipsum præ omnibus post absolutum sacrum, quantum cum minore communitatis & ecclesiæ gravamine fieri potest, ordinet.

7. His ita peractis & per Notarium diligenter annotatis, ipse Visitator vel alius ab ipso designatus sacrum Missæ officium pulsantibus continuò organis celebrat. Quo peracto pergit ad mensam in medio chori, vel ante ipsum positam, & cum Pastore, Sacellano & Notario (crucifixo & cereo ardeute superpositis) illi assidens, ante Sacrum inchoatam visitationem continuat, excessibus synodalibus tantisper, donec ad hospitium redierit, rejectis; causis enim fornicationum, adulteriorum, blasphemiarum &c. in ecclesia vel sacristia, choro, & ecclesiæ vicina examinare contrariatur reverentiæ tam sanctis locis debita; eò quòd horum iudicio ordinariè contentiones, dum unus negat, alter affirmat, &c. interveniant, quas indecentes coram Venerabili quis non videt?

8. Antequam Visitator ad interrogatoria procedat, prius curabit sibi exhiberi prothocollum ultimò habitæ visitationis, & an ea, quæ in ea ordinaverit, sint data executioni, inquiret. Si non, & sub pena demandata sint, multæ indictæ executionem præcipiat, & sub nova graviore ejusdem ordinari executionem manderet; ea tamen quæ ordinat cum discretione & sine magno subditorum gravamine, ordinet, ne inobedientes de gravitate mandati queri possint, sed soli contumaciæ suæ damnum ex inobedientia relatam impurare habeant.

9. Demum accersitis testibus synodalibus, tam antiquis, quàm novis, ecclesiæ item provisioribus, Custode, Ludimagistro & Ludimagistra ad interrogatoria procedat & inquiret. *Primo* circa ecclesiam, an sit parochialis, an filiales & quas habeat. 2. Quis illius Patronus. 3. An, & quo die dedicatio illius servetur. 4. An sit lampas in ea, & ex qua materia. 5. An perpetuò sit lumen coram Venerabili. 6. Cujus mediis de oleo provideatur. 7. An sint disensiones ratione sedilium & inter quos. 8. An sit organum, & à quo pulsatur. 9. Quis det organistæ mercedem, & is officio suo satisfaciat. 10. An hæretici in ecclesia vel camiterio sepeliantur. 11. An libros pro divinis peragendis necessarios habeat, scilicet Missale, Graduale, Antiphonale. 12. An pastor habeat Agendam, & qualem. 13. An liber sit baptizatorum, confirmatorum, matrimonio junctorum, defunctorum, & is exhibeatur. 14. An qui ecclesiæ sunt debitores, hypothecam sufficientem dederint. 15. An mane, meridie & vespere detur signum ad salutationem angelicam. 16. An camiterium undique sit clausum, & ab incurso pecorum liberum. 17. Quo loco infantes sine Baptismo morientes sepeliantur. 18. Circa oblata pia

quis disponat, & quibus usibus applicentur. *Secundò* circa personam Pastoris, eodem tantisper recedente. 1. Cujus nominis, conversationis & vitæ. 2. An in domo sua personas suspectas habeat. 3. An tabernas frequenter. 4. An contentiosus & ad rixas proclivis. 5. An diligenter faciat suum officium concionando, catechizando, infirmos visitando, summum Sacrum diebus dominicis & festivis cantando. 6. An quandoque nocte ablit à parochia nemine substituto, cum periculo, quòd puer aliquis vel infirmus sine Sacramentis Baptismi, Eucharistiæ, Extremæ unctionis moriatur. Deiu ab eodem revocato quaratur 1. An subinde per septimanam visitet scholam. 2. An sibi à parochianis debitus honor exhibeatur. 3. An sui Sacellani vel Vicarii, si quos habeat, satisfaciant suo officio. 4. An, & quoties per septimanam celebret. 5. An, & quot per annum habeat processiones. 6. An, & quales Confraternitates. 7. An baptizet infantes ab obstericibus baptizatos. 8. Quot, & quales paternos adhibeat, an acatholicos. 9. An infantum baptisimus ultra octiduum differatur. 10. An, & qualem in loco habeat obstericem, an bona famæ. 11. An juramentum fidelitatis & professionem fidei emiseric. 12. Quando ultimò Sacramentum Confirmationis collatum. 13. An infirmi sibi tempestivè significentur. 14. An in Dominica Passionis & ante populo obligationem communionis paschalis è suggestu denunciet. 15. An Sacramentum extremæ unctionis sit in usu. 16. An aliquando & à quo sint contracta sponsalia non præ sente Pastore. 17. An copulet matrimonio sine praviis denunciationibus. 18. An sciat gradus consanguinitatis & affinitatis. 19. An copulandi matrimonio prius confiteantur & communicent. 20. An copulandi sciant rudimenta fidei, & antequam illa sciant, admittantur. 21. An Pastor aliquando dispenset in laboribus servilibus. *Tertiò* circa Parochianos: 1. An Pastor sciat numerum familiarum in parochia sua existentium. 2. An omnes parochiani sint Catholici; si non, quot sint acatholici, cujus nominis. 3. An omnes communicaverint in Paschate, & qui non. 4. An aliqui negligent Sacrum diebus festivis, & qui. 5. An mittant proles, famulos & famulas ad Catechismum. 6. An sint Judæi in parochia, & quot, & num diebus festivis abstinèat ab emptione & venditione, vel currendo de pago ad pagum emant pecora cum scandalo Christianorum. 7. An sint in parochia blasphemii, adulteri, fornicarii, concubinari &c. 8. An agures & divinarores. 9. An puerperæ elapsis puerperii septimanis se à sacerdote benedici, & in ecclesiam introduci faciant. *Quartò* circa Provisores templi & pauperum: 1. Cujus nominis, an bonæ famæ. 2. An juramentum fidelitatis, & fidei professionem emiseric. 3. An inficio pastore emant, vendant, vel alienent bona ecclesiæ vel pauperum. 4. An elemosynas sine præscitu & consensu Pastoris, & illis, qui non sunt verè pauperes, ex privato affectu distribuunt. 5. An quot annis ante visitationem synodalem coram Pastore computum faciant. 6. An sint obedientes & morigeri. *Quintò* circa Ludimagistrum & Ludimagistræ: 1. Cujus nominis, an bonæ famæ. 2. An juramentum fidelitatis & professionem fidei coram Archidiacono vel Pastore emiseric. 3. An sufficienter doctus. 4. An pueros non minus in pietate

Pietate & moribus, quam in literis instruat.
 7. An doceat illos ministrare Sacro, & comiterur diebus festivis ad Sacrum & lectionem catecheti-
 cam. 6. An additus potui, *Sexto* circa Custo-
 dem: 1. Cujus nominis & famæ. 2. An ediderit
 professionem fidei, & juramentum fidelitatis.
 3. An sub divinis utatur superpelliceo. 4. An be-
 ne fungatur suo officio. 5. An pastor in omnibus
 obsequens. 6. Quoties ecclesiam mundet. 7. An
 ornamenta & ecclesia utensilia sint illi cum in-
 ventario extradita, eaque bene custodiat. 8. An
 ecclesiam & sacramenta extra divina bene claudat,
 nec ulli sine consensu Pastoris ei aperiat aut claves
 tradat. 9. An habeat directionem horologii, &
 illud bene dirigat. 10. An domus Pastoris, Cu-
 stodis & Ludimagistri facta tecta.

10. His interrogatoriis Archidiaconus seu a-
 lius Visitator ex depositione videbit, quæ pro lo-
 ci, temporis aliarumque circumstantiarum exi-
 gentia ordinanda sint; proinde illa ordinet & Pa-
 stori ordinatorum copiam proximo die Domini-
 co vel festo toti communitati publicandam relin-
 quat, ac dein novos testes synodales prævia de-
 nunciatione de eorum officio & obligatione, qua-
 lesque excessus deferre teneantur ad juramentum
 admittat; antiquis nihilominus in obligatione
 ac juramento præstito usque ad finem rotius visi-
 tationis & iudicii synodalis permanentibus. Sur-
 git dein à mensa Visitator, pulsaturque mox or-
 ganum, eo usque donec ecclesiam egressus fuerit;
 exutus dein superpelliceo & stolâ ante summum
 altare paulisper genuflexus iterato Venerabile &
 loci Patronos adorat & salutat, pro successu visi-
 tationis gratias agit, & excessus secundum iusti-
 tiam & divinum beneficium de iudicandis ul-
 teriorem gratiam petit, & ad hospitium se re-
 cipit.

11. Sumpto prandio, cui nullus nisi Visitator
 cum suis comitibus, Pastore, & si quem Visitator
 mandaverit invitari, intererit, procedit ad iudi-
 cium synodale & excessuum, in singulis dijudi-
 cendis Deum & iustitiam præ oculis habens, &
 seclusa omni privata affectione vel passione singu-
 los excessus ex circumstantiis objecti, personæ
 delinquentis, scandali & aliarum circumstantia-
 rum concurrentium considerans, ut qualitas pœ-
 næ qualitati culpæ commensuretur, in omnibus
 tamen præferens misericordiam rigori nimio, &
 ante omnia cavens, ne in punitione magis lu-
 crum & proprium emolumentum, quam vi-
 tiorum emendationem & Dei honorem querere
 videatur.

12. Absolutis synodali iudicio & omnibus ad
 visitationem spectantibus Visitator, si tempus pa-
 tiatur, se suaque disponat, sin minus, illum in se-
 quentem diem differat; eo verò discedente, sic-
 ut in adventu, sic iterum omnes campanæ pulsan-
 tur, donec ad spatium aliquod à loco, quem visi-
 tavit, discesserit.

*Questio 635. Quibus maximè opus Archi-
 diacono, similibusque Visitatoribus ad rite
 & iuste procedendum in istiusmodi iudicio
 synodali, puniendisque excessibus?*

1. **R**esp. hac ferè revocari ad duo capita, ni-
 mirum est insignis prudentia & sapientia,
 quam tam sollicitè & ardentè rogabat DEUM
 Salomon 3. Reg. 3. ut populum sibi commissum

judicare posset, & distinguere inter bonum &
 malum. Vi cuius Visitator non sit temera-
 rius, & nimis facilis in credendo denunci-
 anti, sciens, quòd qui facile credit, facile deci-
 pitur, nec nimium in credendo difficilis, ita ut
 cuilibet discredat, usque dum veritatem oculis
 & manibus palpet; sed præsumptionem, famam,
 rumorem, notorium, sive num crimen sit noto-
 rium vel publicum, an occultum, prudenter
 discutiat. Alterum non vulgaris scientia, non
 tantum in Theologia morali, vi cuius norit præ-
 ceptorum Dei & Ecclesiæ transgressiones, item
 distinguere inter earum gravitatem & levitatem,
 & his similia; sed & in iure Canonico, ad mini-
 mum aliqualem & tantam, ut quid hæc ipsa præ-
 sumptio, fama, rumor, notorium, publicum,
 occultum importent, quam efficaciam ad pro-
 bandum & condemnandum habeant, intelligant.
 Jam verò, quòd si fortassis & in hac tantilla sci-
 entia canonica in uno alterove Commissario Ar-
 chidiaconali defectus aliquis esset, uti quandoque
 contingere, fateri cogit experientia, dum quidam
 è scholis philosophicis vix elapsi, Theologiam
 scholasticam dedignati, Theologia morali per
 pauculos menses satis discontinuè frequentata,
 iure Canonico nequidem salutato unà cum bene-
 ficio Vicaria in Cathedrali obtenta, solertià
 aliquà æconomicâ, nec non loquendi promptitu-
 dine favorem Canonici Cathedralis Archidia-
 cono adepti, ab eo uti in redituum & rerum æco-
 nomicarum inspectores jam delecti, in Archidia-
 conatus quoque Curatores seu Commissarios Ar-
 chidiaconales assumuntur. Ut huic inquam de-
 fectui aliqua ratione occurratur, dum talibus jam
 nimia negotiorum multitudo occupatis, Jura
 ipsa Canonica aut Canonistas ad fûsum legere
 non vacat, obiter & breviter dictorum termino-
 rum explicationem aliquam subungere placuit.

2. Circa præsumptionem itaque notandum pri-
 mo, illam esse actum intellectûs, nempe iudicium
 de re dubia (versatur enim præsumptio semper
 circa rem dubiam, scilicet quæ se sic vel non sic
 habere potest. Menoch. l. 1. de præsumpt. q. 8. n. 8.
 apud Pirh. ad h. r. n. 1.) formatum ex iudiciis seu
 concurrentia tali circumstantiarum, in quibus
 plerumque vel frequenter res se sic habet: ita ferè
 ex Mascard. de probat. vol. 1. q. 10. num. 8. Farinac.
 in pr. crim. l. 1. q. 36. n. 72. Pirh. loc. cit. Unde vides,
 præsumptionem à conjectura vix differre, nisi
 fortè, quòd præsumptio importet assensum seu ju-
 dicium magis determinatum; conjectura potiùs
 suspensionem seu opinionem levem cum magna ti-
 tulatione, utpote ex levibus iudiciis procedens.
 Pirh. loc. cit. num. 3. ex Menoch. loc. cit. q. 7. n. 42.
 Vides quoque, præsumptionem differre ab ipsis
 iudiciis tanquam effectum iudiciorum per mo-
 dum motivi moventium ad talem assensum. Por-
 rò iudicium est notabile signum delicti vel alte-
 rius rei, de qua dubitatur, ad veritatem cognos-
 scendam intervians. Sûntque iudiciorum alia
 semiplena seu dubitativa, alia plena seu indubi-
 tata, prout ob rariorem vel frequentiore, & or-
 dinariam sui cum veritate, quæ indagatur, con-
 nexionem apta sunt patere opinionem seu suspi-
 cionem aliquam cum formidine seu virtuali du-
 bio, vel assensum magis firmum siue tali formidi-
 ne. Idem ferè est, dum Farinac. loc. cit. num. 44.
 iudicium dividit in proximum & remotum, pro-
 ut nimirum magis verisimile seu aptum vel minùs
 idone-